

СПОРТ КАО НОВА ТЕМА У СРПСКОЈ ИСТОРИОГРАФИЈИ

Сажетак: Упркос чињеници да спорт већ више од једног века представља важан део свакодневног друштвеног живота људи у Европи и свету и да је у том периоду постао један од најраспрострањенијих и најинтригантнијих сегмената модерне популарне културе, у Југославији и у Србији он није проучаван на адекватан начин. Методолошки утемељено истраживање спорта, његове историје и његовог значаја за ширу друштвену заједницу резултат је, пре свега, интересовања социолога које се појавило 70-их година 20. века, и то интересовања за девијације у спорту и око спорта које су, према њиховом мишљењу, биле атипичне за једно социјалистичко друштво (професионализам, класно раслојавање, навијачки хулиганизам...). Упркос том интересовању које се пренело и на истраживаче из других друштвених наука, српска историографија још увек као да одбија да прихвати спорт као валидну тему за истраживање. Изузетак представља проучавање масовних организација попут „Сокола“, али пре свега њихов политички и идеолошки сегмент деловања. Српски спорт је изузетно значајна карика која је повезивала Србију са светом и у великој мери утицао на њену модернизацију и као такав заслужује да му се посвети адекватна пажња. Рад има за циљ да представи досадашња достигнућа у историографском истраживању спорта и дефинише даље кораке и области које треба истражити.

Кључне речи: историографија, спорт, физичко васпитање, друштвена историја, 20. век

1. Спорт као друштвени феномен модерног времена

Када се спорт пореди са другим, важнијим друштвеним делатностима, попут економије, политике, образовања или културе, може се стећи уверење како он заправо представља један потпуно маргиналан сегмент друштва, штавише небитан ако се посматра у контексту општег стања српског друштва краја 19. и почетка 20. века, пре свега ако се има у виду малобројност грађанства и пролетаријата и слаба развијеност градског, модерног и, условно речено, европског начина живота, који су били неопходни предуслови за појаву и развитак модерног спорта (Ђорђевић, 2009: 89). У исто време када се широм Европе спорт омасовљује као последица индустријализације, урбанизације и саме промене односа становништва европских градова према сопственим

животним потребама и жељама, Србија хвата корак са својим западним суседима. Полако и постепено се у Србији развијају модерне економске, политичке и културне институције по угледу на државе западне Европе. Једна од битних ствари која се у Србији такође мења и која у великој мери отвара врата и спорту је начин живота градског становништва, који у све већој мери подсећа на градски живот Аустроугарске, Немачке или Француске. Слободно време, које настаје као последица радикалне промене начина привређивања у другој половини 19. века, посебно у градовима у којима су од свих друштвених структура најзаступљенији чиновници, индустријски радници и трговци који имају фиксно радно време, условљава настанак нових интересовања, нових укуса и нових потреба у организовању свакодневног живота (Стојановић, 2009: 314). Потреба за забавом, релаксацијом и физичком рекреацијом најширих слојева становништва почиње да доминира у процесу осмишљавања слободног времена и отвара врата стварању, развијању и усвајању нових културних образаца, до тад слабо раширених у српском друштву. Почетак 20. века карактеришу нагли успон позоришта, варијетеа, кабареа, биоскопа и спортских такмичења.

Ако се посматрају фазе кроз које је спорт прошао, од средине 19. века када је још увек био забава привилеговане мањине у развијеним земљама Европе, до почетка 21. века, када у сваком смислу представља један од најбитнијих феномена популарне културе и када заокупља интересовање људи широм планете без обзира на њихово образовање или материјални статус, може се закључити да је спорт постао веома битан за развој људског друштва, како на глобалном нивоу, тако и на нивоу нација и држава (Maze, 2008: 53–59). Спорт данас представља, осим забаве и рекреације, веома важан део људског и друштвеног идентитета, и појединца и шире друштвене заједнице, била та заједница градски кварт, град, регија или нација. Уколико се ова констатација прихвати као тачна, она индицира да је задатак друштвених наука да одреди које је место спорта у савременом друштву, каква је његова друштвена природа и културна вредност и какав је његов симболички, политички и економски потенцијал (Koković, 1987: 6). Задатак је историчара да опишу његов развојни пут.

2. Физичко васпитање и спорт

Од самог настанка првих облика физичке рекреације у Србији, односно од самог почетка имплементације страних узора у процесу развијања домаћих облика физичке културе средином 19. века (Илић, Мијатовић, 1994: 156), у Србији се, као и у остатку цивилизованог света, физичка активност поделила на две одвојене гране, у међусобном контакту али опет сасвим довољно диференциране да би се уочила јасна разлика између њих. Прва грана је она коју бисмо могли назвати *физичко васпитање*, која је углавном здравствена и педагошка категорија, настала и развијана са циљем да повољно

утиче на побољшање општег здравственог стања појединца. Физичко васпитање потенцира гимнастику, сегменте лаке атлетике, вежбе јачања мишића, шетње по природи, планинарење и сличне активности које нису кометитивне природе, макар не непосредно компетитивне, односно активности које имају за циљ да повољно утичу на психофизичко стање појединца. Физичко васпитање је схваћено као ствар од општег бенефита и веома брзо и лако је прихваћено и у Србији, иначе конзервативној средини која није радо прихватала иновације са стране. Физичко васпитање је инкорпорирано и у наставу, нешто касније и у војну обуку. На самом крају 19. века, афирмација физичког васпитања и вежбања постаје део једног ширег друштвеног фронта који је имао за циљ да промовише здрав начин живота, по угледу на сличне покрете на западу. Аскетизам, умереност, трезвењаштво и морална изузетност су идеали који су ишли руку под руку са афирмацијом упражњавања физичких активности. Такође, крајем 19. века у Србију стиже и један изузетно политизован и идеологизован вид физичке културе – соколство.

Са друге стране, у самом почетку спорије и теже, у Србију је у другој половини 19. века продирао и компетитивни спорт, који није имао првенствено едукативну, педагошку и здравствену намену, већ је сам себи био сврха, односно његово упражњавање је био вид забаве. Пионири компетитивних спортова, пре свих осталих фудбала, били су српски младићи који су се у то време школовали у иностранству (Зес, 2010: 137). У западним земљама је на прелазу из 19. у 20. век био успостављен обичај да универзитети и друге школске институције имају своја спортска удружења и да студенти имају обавезу да учествују у спортским активностима својих универзитета. Универзитети би се међусобно такмичили у најразличитијим спортским активностима, у фудбалу, рагбију, тенису, веслању и другим спортовима. Учешће у оваквим такмичењима је доносило велики престиж студентима а у случају победе и добрих перформанси чак и велику популарност код колега и наклоност наставног особља. Интеруниверзитетски спортски дуели су стекли велику популарност код ширег аудиторијума и ове активности, инкорпориране у универзитетски живот пре свега у циљу каналисања негативне и деструктивне младалачке енергије, прелиле су се и на грађанску класу Европе 19. века. Српски младићи који су се школовали у Енглеској, Француској, Аустроугарској, Немачкој, Швајцарској и другим европским земљама су учествовали у спортским активностима и по повратку у Србију су ширили спортске идеје и навике које су на западу стекли. Они су били ти који су организовали спортске курсеве и течајеве, који су из иностранства са собом доносили спортску опрему, лопте, одећу, специјалне реквизите, обућу и друге потрепштине, који су тумачили и записивали правила спортских такмичења и који су, у крајњој линији, оснивали прва спортска удружења и клубове. Њихов ентузијазам је био велик и упркос почетном хладном дочеку конзервативне средине која је на спорт гледала као на обичну детињарију, они су своје идеје и замисли успели да прошире земљом, посебно међу младима, па је тако у годинама

пред Први светски рат Србија већ имала развијен спортски живот, у многим сегментима веома налик на спортски живот других европских земаља.

3. Соколство

Соколски покрет, који је на прелазу из 19. у 20. век постао изузетно популаран широм словенског света па тако и у Краљевини Србији, био је један специфичан облик физичке културе који је поред елементарног физкултурног вежбања садржао и извесне идеолошке и политичке елементе. Настао је у Чешкој средином 19. века, тада још провинцији Хабсбуршке монархије и од самог почетка деловања снажно је промовисао чешки национализам, који је постепено прелазио и у идеологију свесловенског братства.¹ Националистички и пансловенски елементи соколства су се испрва манифестовали у јаком упливу фолклорних елемената у сам процес теловежбе, посебно народних песама, игара и мотива из националних легенди и митова, међутим, како се идеологија соколства развијала и ширила, национализам и антиаустријско расположење Сокола су постајали све евидентнији. Соколство се веома брзо проширило словенским светом, посебно у словенским крајевима Аустроугарске, где је првенствено било израз противљења властима у Бечу. Национални соколски покрети се јављају и код Словенаца, Хрвата и Срба. Срби из Аустроугарске су соколске идеје и организације пренели и у Краљевину Србију. Уједињењем јужнословенских земаља по завршетку Првог светског рата, јужнословенски Соколи добијају државу коју су јако дуго сањали и за коју су се борили. У периоду постојања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевине Југославије, посебно за време диктатуре краља Александра, Соколи Краљевине Југославије постају један од стубова режима и идеологије интегралног југословенства и југословенског национализма (Димић, 1996: 432). Хиљаде чланова соколске организације се заклиње на верност југословенском краљу а соколски слетови који су одржавани широм земље имају пре свега пропагандну улогу. Слетови и кореографисани синхронизовани наступи стотина и хиљада Сокола, обучених у китњасте униформе, са знамењима државе и династије, имали су снажно пропагандно дејство и у земљи и у иностранству. Средином тридесетих година су Соколи чак добили и важну улогу у одбрамбеном систему земље, као нека врста резервних војних одреда (Крагујевић, 2008: 151). Међутим, у другој половини тридесетих, смрћу краља Александра и постепеним одустајањем од концепта интегрализма, Соколи губе на снази и утицају да би пред почетак Другог светског рата били готово маргинална организација.

Изузетан значај који су Соколи имали у Краљевини Југославији и њихова трансформација из једне физкултурне организације у институцију од на-

¹ Више о идеологији соколског покрета видети у Tirš, Miroslav. 1930. *Naš zadatak, smer i cilj*. Ljubljana: Jugoslovenska sokolska matica.

ционалног значаја која је имала веома разрађену идеологију, организацију и политичку залеђину, условио је то да су Соколи данас можда и најбоље истражен феномен из домена физичке културе у Југославији. Сви истраживачи који су се бавили политичком, друштвеном и културном историјом Краљевине Југославије су у својим истраживањима налетели на Соколе и о њима писали. Томе је значајно допринела и чињеница да су архивски фондови који се односе на деловање Сокола веома добро сачувани, што представља реткост у српској архивистици. Најзначајнији радови који се баве соколским покретом и његовом историјом су дела Љубодрага Димића (Димић, Љубодраг. 1996. *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941 I–III*. Београд: Стубови културе), који је у свом капиталном делу посветио чак два поглавља Соколима, Николе Жутића (Žutić, Nikola. 1991. *Sokoli: ideologija u fizičkoj kulturi Kraljevine Jugoslavije 1929–1941*. Београд: Angrotrade) и Габријеле Крагујевић (Крагујевић, Габријела. 2008. *Соколство у Србији (1918–1941)*. У С. Илић (ур.) *Телесно вежбање и спорт у Србији (1857–2007)*. Београд: ДТА). У последње време написано је и неколико одличних монографија које се баве соколским организацијама у појединим крајевима и градовима Србије и од њих треба посебно поменути дела Милоша Тимотијевића (Тимотијевић, Милош. 2006. *Соколи Чачка 1910–1941*. Чачак: Народни музеј) и Милета Чарапића (Чарапић, Миле. 2010. *Соколство у ужичком крају и рашкој области 1911–1941*. Ужице: Историјски архив Ужице).

4. Аматерска историографија

Уочи прославе педесетогодишњице постојања Фудбалског савеза Југославије, та је институција ангажовала угледне спортске новинаре да направе реферате, на велику жалост данашњих истраживача, веома кратке, о историјском развоју фудбала у југословенским републикама у периоду пре Првог светског рата и Југославији као целини у периоду после рата и уједињења. Ти реферати данас чине основу касније формираног архивског фонда Фудбалског савеза Југославије, који се чува у Архиву Југославије у Београду. Чињеница да су најстарији списи у фонду ФСЈ у Архиву Југославије из 1969. године а да та институција постоји од 1919. године само сведочи о томе колико је оскудна и сиромашна изворна основа за озбиљно проучавање спорта. Уз сиромашну изворну основу, највећу препреку у процесу истраживања спорта је представљало општеприхваћено мишљење како спорт није релевантна тема. Проучавање почетака спортског живота крајем 19. и почетком 20. века као и развој истог до окончања Другог светског рата, уместо историчара, антрополога и социолога, на себе су преузели новинари, бивши спортисти и разни други ентузијастички. Њихов допринос истраживању је значајан али га треба посматрати на два нивоа: за највећи број таквих аматерских радова и истраживања се услед методолошке необучености, неразумевања компликованих историјских про-

цеса и немогућности да сам спорт сагледају у ширем друштвеном контексту, може рећи да су непотпуни, фрагментарни и погрешни у приступу теми. Ови истраживачи су се фокусирали на животописе популарних спортиста и драматичне спортске догађаје из прошлости, преносећи на један углавном веома привлачан начин различите анегдоте, занимљивости, рекорде, утиске са мечева и утакмица, судбине спортиста и спортских друштава.² У послератној Југославији написано је много монографија, чланака и фељтона који су се бавили историјом спорта, посебно историјом спортских друштава. Значајнија и успешнија спортска друштва су објавила и по неколико званичних клупских монографија, чије се публикување углавном поклапало са важним годишњицама у историји клуба. Иако међу њима постоје разлике у садржају и квалитету, пре свега услед способности, умешности и информисаности састављача, клупске монографије веома личе једна на другу, карактеришу их један шаблонски спој кратке верзије званичне клупске историје, интервјуа са клупским функционерима и бившим спортистима, атрактивних фотографија и препричаних анегдота из прошлости.³ Неки аутори који су се бавили књижевном теоријом су чак приметили како је сама форма такозване *клубске монографије* у ствари једна врста паралитерарног жанра која има чак и фолклорне карактеристике (Симић, 2004: 69–70). Будући да има такве одлике, поузданост података је често упитна а сама научна вредност такве монографије мала. Највећи допринос који монографије тог типа могу дати систематском истраживању спорта јесу пренета аутентична сведочења актера догађаја и сведока епохе која би иначе била заборављена и истраживачима недоступна. Поред клупских монографија веома распрострањене су биле и биографије знаменитих спортиста. У великој мери се за овај вид литературе може поновити оно што важи за клупске монографије: пуно је анегдота, суштински небитних цртица из живота и каријере одређеног спортисте а мало праве стручне анализе. Изузетак представљају биографије оних спортиста који су оставили траг и у другим сферама јавног деловања, попут биографије фудбалера и лекара Милутина Ивковића „Милутинца“, који је био веома политички активан и који је због својих политичких ставова и деловања страдао за време немачке окупације.⁴

Мали је број монографија и чланака општег карактера који су настали у периоду социјалистичке Југославије а који су се бавили спортом у предрат-

² Од значајнијих радова из ове категорије треба поменути следећа дела: Тодоровић, Србислав. 1996. *Фудбал у Србији: 1896–1918*. Београд: СОФК Звездара; Стојковић, Ваца. 1985. *Легенде фудбала*. Београд: Жеж; Стојковић, Ваца. 1999. *Beli orlovi: 1920–1941*. Београд: Фудбалски савез Југославије.

³ Од предратних познатих српских спортских клубова монографије су имали Б.С.К. и С.К. Југославија, док је у периоду после Другог светског рата таквих монографија било на стотине. Велики клубови попут Црвене звезде, Партизана, Војводине, Радничког, Борца, Спартак и сличних су имали и по неколико написаних монографија.

⁴ Бошко Станишић је био веома умешан новинар који је написао неколико одличних биографија познатих спортиста. Најпознатије његово дело је Станишић, Бошко. 1968. *Милутинца*. Београд: Борба.

ном периоду и они нам углавном преносе штуре податке, извађене из ширег контекста и без детаљније анализе истих. Осим евидентних чињеница да је спорт постојао и да је интересовање јавности за њега било велико, ове монографије не пружају никакве озбиљне анализе. Обилују подацима о томе ко је донео прву лопту у Србију, ко је први превео са енглеског језика правила игре, ко је играо прве утакмице, који су били први спортски клубови у Србији и томе слично. Такве монографије општег карактера имају одређену вредност али веома ограничену.⁵

5. Почети систематичног проучавања спорта у Југославији

Научно исправно и методолошки утемељено истраживање спорта, његовог историјског развоја и процеса интеракције са средином у којој се развијао, његовог значаја и утицаја на живот савременог човека у Србији и Југославији, појава је новијег датума. Тек се у периоду по окончању Другог светског рата, прецизније у време касних шездесетих и раних седамдесетих година 20. века јавило разумевање о томе колика је заправо важност спорта и колики значај има његово проучавање, односно систематско проучавање његовог развоја као друштвеног феномена. Треба свакако поменути да је још седамдесетих година 20. века спорт привукао пажњу дела југословенских друштвених истраживача, у првом реду социолога и антрополога, и њихово интересовање и њихова истраживања представљају зачетак озбиљне анализе спортског живота у Југославији. Фокус њихових интересовања је био на друштвеним девијацијама које су пратиле спорт, попут хулиганизма или, у сагласју са званичном научном доктрином марксистичке дијалектике и концепта самоуправљања, процеса друштвеног раслојавања које је настајало између успешних спортиста и осталих представника радничке класе. Најистакнутији представници овог правца су били Срђан Врцан, професор социологије на сплитском Правном факултету, Иван Ковачевић, професор на Филозофском факултету у Београду, филолог и етнолог Иван Чоловић и професор социологије на Филозофском факултету у Новом Саду Драган Коковић. Њихови радови о југословенском спорту и појавама које су га пратиле су пioniрски и веома вредни а резултати њихових темељних истраживања су од великог значаја за сваког ко се упусти у истраживање исте тематике. Припада им велика заслуга зато што су спортску проблематику уопште учинили релевантном за научно истраживање, што су постављали озбиљна питања и

⁵ Примера ради, таквих монографија и лексикона који су се бавили сумарном историјом југословенског фудбала почев од краја 19. века па све до тренутка када су били објављени било је неколико и сви они су писани на веома сличан начин, штавише извесни делови тих монографија делују као да су преписани из истог извора. Погледати: *Пола века нашег фудбала*. 1951. Београд: Спортска књига; Јоцковић, Никола. 1996. *Сто година фудбала у Србији*. Београд: Фудбалски савез Србије; Тодић, Михајло. 2006. *110 година фудбала у Србији: 1896–2006*. Београд: Фудбалски савез Србије и друге.

покушавали да на њих добију одговоре, али са друге стране, може им се и замерити то што нису увиђали да је српски, односно југословенски спорт једна појава старија од социјализма, да масовна популарност спорта није последица пролетеризације већ напротив, да су спорт развијали и неговали припадници грађанског слоја и, у мањем проценту, градско радништво. Такође, они нису покушавали да дају политичка тумачења разних процеса који су се одвијали у спорту, што је са једне стране и разумљиво с обзиром на времена и околности у којима су живели и стварали.

Иако општа слика о аналитици историје спорта није превише светла, треба поменути неколико пројеката који и данас имају значај када се говори о релевантним публикацијама из спортске тематике. На првом месту је то часопис „Повијест спорта“ који излази у Загребу од почетка седамдесетих година па све до данас. Иако су чланке за овај часопис углавном писали новинари, он је представљао један квалитативан искорак у правом смеру јер су чланци у овом часопису били лишени сензационализма а идеја водилца уредништва је била да се испитују конкретне историјске чињенице и појаве.⁶ Од релевантних историјских извора су углавном били коришћени дневна штампа, интервјуи са учесницима спортских догађаја у прошлости, али у све већој мери и архивска грађа. На првом месту, значај овог часописа је у томе што је представио јавности многа сазнања, како на нивоу пуке фактографије, што је било изузетно битно за почетак, али и у томе што је први отворио и питања друштвеног и политичког тумачења спортске историје. Наравно, у самом почетку су у истраживањима доминирале теме о вези између КПЈ и радничких спортских друштава, којих је у Краљевини Југославији било пуно, али су и друге појаве добиле адекватан простор, попут идеологије Соколског покрета или грађанског фундамента скоро свих предратних спортских клубова. Највећа мана овог часописа је у томе што је он у суштини био локални, загребачки и хрватски часопис, па је тако број чланака који су се бавили историјом спорта у Србији био релативно мали.

Други битан искорак у процесу изучавања спортске историје у Југославији је било формирање Одељења за историју спорта на Факултету за спорт и физичку културу у Београду и пројекат који је потекао са овог факултета, на иницијативу шефа овог одељења Боре Јовановића, бившег спортског новинара „Политике“. Његова је идеја била да се при Факултету за спорт и физичку културу Универзитета у Београду формира једна стална комисија коју би чинили спортски радници, новинари и истраживачи који би се бавили систематичним проучавањем историје спорта у Србији. Као плод ове иницијативе 1967. године је у Београду настала Комисија за историју, архив и музеј физич-

⁶ Први број часописа „Повијест спорта“ изашао је из штампе у септембру 1970. године а прилоге су у часопису углавном имали врсни загребачки спортски новинари попут др Јерка Шимића, Хрвоја Мацановића, Стјепана Церјана, Фредија Крамера, Живка Радана и других. Веома брзо по оснивању часопис се повезује са Кинезиолошким факултетом Свеучилишта у Загребу и тако добија једну формалну и стручну димензију какву није имао ни један часопис за историју спорта у социјалистичкој Југославији.

ке културе СР Србије и пројекат под насловом „Зборник за историју физичке културе Србије“ који је требао да објављује резултате истраживања поменуте комисије. Почетак је био пун ентузијазма, за уредника зборника је именован веома цењени спортски новинар Радивоје Марковић и први број је изашао исте 1967. године. На жалост, иако је часопис излазио следећих неколико година, квалитет прилога није био на високом нивоу, штавише, све обрађене теме су стручној и широј јавности углавном већ биле познате из раније објављених мемоара, фељтона или сумарних прегледа југословенске спортске историје. Укупно је из штампе изашло свега дванаест бројева зборника а последњи број је јавности представљен 1976. године.

Међутим, Бора Јовановић је поред „Зборника за историју физичке културе Србије“ учествовао у још једном пројекту, који ће се испоставити као значајнији и дуговечнији од издавања зборника. Он је био један од иницијатора формирања радне групе за израду Енциклопедије физичке културе Југославије и у ту сврху је на пројекту прикупљања података и израде референци окупио јако велик број истраживача, познавалаца спорта, спортских новинара, спортских функционера и научних радника из области спорта и физичке културе. Број сарадника на овом пројекту се мери у стотинама а међу њима су се налазили и највећи познаваоци спорта широм Југославије попут Стевана Ленерта, Драга Улаге, Милана Лукачева, Радивоја Марковића, Славка Делфина, Зорана Полича, Стјепана Церјана, Вјекослава Јураса, Николе Курелића, Марјана Јелочника, Хрвоја Мацановића, Маријана Фландера, Зденка Јуреше и других. Енциклопедија физичке културе, најобимније и најкомплетније дело које се бави спортом у Југославији је изашло из штампе у издању Југословенског лексикографског завода из Загреба, у два тома, 1975. и 1977. године. Бора Јовановић није дочекао да види плод свог рада, преминуо је пре објављивања првог тома. Енциклопедија физичке културе је до данас остала најзначајније дело које се бави друштвеном анализом спорта и физичке културе и систематском презентацијом добијених података.

6. Закључак

Закључак овог кратког прегледа досадашњих покушаја да се спорт стави у фокус друштвених истраживања је да су они били углавном скромни, ометани објективним околностима, спутани и идеолошком ригидношћу система и несхватањем друштвеног значаја спорта. Данас када више не постоје проблеми идеолошке природе и када друштвени значај спорта више није упитан, када се препознаје све већа важност проучавања друштвене историје и њених феномена, историчари и остали истраживачи друштва би могли да се окрену и посвете једној таквој теми. Проучавање српског и југословенског спорта поставља пред нас неколико веома важних задатака. Први задатак је мапирање изворне грађе: архивске грађе различитих институција спортског

типа, државних институција које су биле задужене за контролу спорта попут Министарства физичког васпитања народа Краљевине Југославије или Фискултурног савеза Југославије касније у социјалистичкој Југославији, спортске, дневне и недељне штампе, спортске периодике, различитих успомена, мемора и интервјуа, спортских радио и телевизијских емисија и слично. Други битан задатак је омеђивање, односно утврђивање значајних фаза у историји спорта и њихова диференцијација. Ту можемо да предложимо неколико воделница: Спорт у одвојеним, независним државама и спорт у заједничкој држави; Спорт у грађанској држави – спорт у диктатури – спорт у окупацији – спорт у социјализму; Спорт као забава аматера и спорт као уносан бизнис; Политизација спорта и спорт као параван за политичко деловање; Спорт као оружје националне политике и спорт као уједињујући фактор. Трећи и најважнији задатак је само истраживање и квалитетна анализа и синтеза добијених података. Српској научној и широј јавности је преко потребна једна квалитетна писана историја соколства, историја фудбала, историја кошарке, историја олимпизма и олимпијског покрета, историја спортског образовања и физичке културе, историја спортске штампе, преглед појаве и развоја различитих периферних феномена попут појаве и деловања навијачког покрета или хулиганства и слично.

Спорт је у српској историографији један огроман али слабо истражен простор. Већина историчара који се овом проблематиком баве, а њих је у Србији свега неколико, баве се спортом узгред и спорадично, фокусирајући се углавном на неке друге теме. Лична искуства аутора у процесу проучавања спортске тематике су веома занимљива, чак и неочекивана у одређеном смислу. Чак и у површној анализи спортских феномена, који су били везани за неке друге друштвене процесе, не може се избећи спознаја колико је спорт био важан за људе у Србији и Југославији, колико је људи посећивало утакмице, колико су емотивно људи доживљавали победе и поразе својих спортских миљеника и којој је мери спорт био испреплетан са политиком, економијом, културом и другим сферама друштвеног живота и деловања.

Литература

- Димић, Љ. (1996). *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941, I–III*. Београд: Стубови културе.
- Ђорђевић, I. (2009). Umeju li antropolozi da igraju fudbal? Sport i identitet u savremenoj Srbiji. *Antropologija*, 9, 89–103.
- Илић, С. и С., Мијатовић. (1994). *Историја физичке културе Кнежевине и Краљевине Србије*. Београд: Факултет физичке културе.
- Кокочић, D. (1987). Sociologija sporta – razvoj i područja proučavanja. *Gledišta*, 5–6, 5–26.
- Крагујевић, Г. (2008). Соколство у Србији (1918–1941). У С. Илић (ур.) *Телесно вежбање и спорт у Србији (1857–2007)*. Београд: ДТА.

- Maze, K. (2008). *Bezgranična zabava: uspon masovne kulture 1850–1970*. Beograd: Službeni glasnik.
- Симић, М. (2004). Конструкција идентитета једног фудбалског клуба на примеру ФК Обилића. *Гласник Етнографског института САНУ*, 52, 67–80.
- Стојановић, Д. (2009). *Калдрма и асфалт: урбанизација и европеизација Београда 1890–1914*. Београд: УДИ.
- Zec, D. (2010). The Origin of Soccer in Serbia. *Serbian Studies*, 24, 137–159.

Dejan Zec

SPORTS – THE NEW TOPIC IN SERBIAN HISTORIOGRAPHY

Summary: Despite the fact that sports represents an important part of everyday social life for many people throughout the Europe and the world for over a century now and that in that period it has become one of the most wide-spreaded and most intriguing segments of modern popular culture, in Yugoslavia and Serbia researches of this topic were inadequate. Methodologically sound researches of sports, its history and its significance to the wider community are the result of interests made by Yugoslav sociologists in the 1970's, and mainly their interests in deviations in and around sports that were, according to them, atypical for socialist society (professionalism, class stratification, hooliganism etc.). Despite those interests, shared to some extent by other researchers in the field of social studies, Serbian historiography still refuses to accept sports as a valid topic for scientific research. Mass organizations of physical exercise, like the „Soko“ are exception to some extent, but only because of their political and ideological side. Serbian sports represent an important link between Serbia and Europe and in great deal encouraged the modernization of Serbian society. This paper tends to present the past achievements in historiographical researches of sports in Serbia and to define possible next steps in the process.

Key words: historiography, sports, Serbia, social history, 20th century